

centa millia amplius numerentur I Paralip. XXI, 5. Ibidem enim dicitur: *Inventus est omnis numerus Israel mille milia, et centum millia virorum educentium gladium*: id est, undecies centena millia.

Ut hæc textuum dissonantia tollatur nonnulli dicunt, quod loco citato lib. I Paralip. cum aliis tribus comprehensi sint Levitæ, et Benjaminitæ, qui ex supputatione, cap. XXIV, lib. II Reg. facta, erant exclusi. Verumtamen id dici non potest; quia æque in lib. Paralip. ac in lib. Reg. excluditur a numero hinc illa tribus, ut patet ex γ . 6 cap. XXI, lib. I Paralip., ubi dicitur: *Nam Levi, et Benjamin non numeravit; eo quod Joab invitatus exequeretur regis imperium*. Unde

Verisimilius cum Abulensi dicendum videtur, quod totus libro I Paralip. allegatus numerus Davidi fuerit relatus, qui subditorum multitudine superbiens, jussit per ordines, et familias, atque tribus poni singulos in diariis, et historiis suis. Ubi vero devotum est ad numerum in hoc libro Reg. allegatum, incepit plaga Domini; et tunc rex supersedendum duxit, et ab incepto destitit. Ex his autem diariis auctor lib. II Reg. verisimilius collegit numerum suum: sed Esdras in libro I Paralip. totum posuit catalogum Joab.

Difficultas alia est, quod hic γ . 9 dicatur: *Et de Juda quingenta milia pugnatorum*, ubi I Paralip. XXI, 5 tantum numerantur *de Juda quadringenta septuaginta milia bellatorum*: adeoque in numero est discrepantia ad 30,000.

Sed hæc discrepantia sic tolli potest, quod lib. I Paralip. tantum numerentur illi, qui non erant specialiter in servitio regis David, v. g. in aula ejus ministrantes, custodes corporis, etc. quorum numerus facile ascendere poterat ad 30,000 quæ addita sunt hoc libro Reg.; sicque nulla est contradictio.

QUESTIO II. — QUOMODO HIC PROPONANTUR DAVIDI SEPTIMUM ANNI FAMIS, ET ALIBI TANTUM TRES.

Vers. 15: *Cumque venisset Gad (propheta) ad David, nuntiavit ei (nomine et auctoritate Dei) dicens: Aut septem annis veniet tibi famis in terra tua, aut tribus mensibus fugies adversarios, et illi te persequentur, aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua*. Cum in diebus ac mensibus per numerum ternarium procedatur, verisimile putat Tirinus, scribens in cap. XXI lib. I Paralip. etiam in annis sic factum fuisse.

Citato loco Paralip. dicit Scriptura γ . 11 et 12: *Elige quod volueris, aut tribus annis famem, aut tri-*

bus mensibus te fugere hostes tuos. Imo LXX interp. etiam lib. II Reg. cap. XXIV, 15, habent: *Elige tibi, ut fiant vel tres anni famis super terram, vel tribus mensibus fugias*, etc. Sed in chaldaeo, ut in Vulgata nostra, exprimuntur septem anni famis. Siminter etiam in hebraeo.

Tirini speculatio est, dici posse, ex similitudine vocum hebraicarum, quibus ternarius et septenarius significantur, in lib. Reg. ex errore positos esse septem annos loco trium. Attamen cum septem hebraice proferatur *scaba*, et tres pronuntietur *schalos*; recentior quidam contra Tirinum sustinet, quod ista similitudo neque in sono, neque in scriptione reperitur, adeoque nulla sit. Quare

Dici potest cum Sanctio, quod, etsi Deus a principio minatus esset septem annorum famem; tamen quia David ad diuturnam illam famem exhorruit, aut mitiorem a Domino in eo genere precatu est poenam, ad tres tantum annos coarctaverit.

Misericorditer enim mox reductam esse poenam ad tres annos, concluditur ex supra citato loco lib. I Paralip., qui supplet quod in hoc libro Reg. expressum non erat.

Hoc modo etiam dissonantiam solvit A Lapide, ut prior propositio Dei et Gad propheta contineret annos septem, sed hanc deinde Deus, petente Gad, aut Davide, mitigaverit, et redegerit ad annos tres; sicut numerum 50 justorum in Sodoma, ob preces Abraham dimiuit, et redegit ad decem, Gen. XVIII.

γ . 14: *Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis (quia quodlibet illorum videbatur durum) sed melius est, ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordie ejus sunt) quam in manus hominum*. Cur David potius elegerit pestem, quam unum ex duobus reliquis, hæc verisimiliter fuit ratio, ne scilicet ipse videretur flagellum Dei velle effugere, tradendo suos hostibus vel fami, a quibus malis ipsius persona potuisset esse tuta. Elegit itaque pestem, in quo par omnium est conditio, ut agnosceret se imprimis esse reum.

γ . 25: *Et edificavit ibi David altare Domino, et obtulit holocausta*, etc. S. P. Aug. lib. 1. cont. advers. legis cap. XVIII ita loquitur: *Illud quod David obtulit, ut populo parceretur, umbra erat futuri: qua significatum est, quod per unum sacrificium, cujus illa figura erant, saluti populi spiritualiter parceretur. Ipse est enim Christus Jesus, qui traditus est, sicut Apostolus dicit, « propter delicta nostra »*

DILUCIDATIO IN LIBRUM III REGUM.

Prefatio.

Quandoquidem suprema et senilis Davidis ætas auspiciatum dedit initium florentissimo Salomonis regno; illa in hoc tertium Regum volumen redacta est,

ut illud tot modis nobilitatum ab exordio libri pariter sumeret principium.

Exhibet ergo liber hic, post recensita acta Davidis

ultima, Salomonis inaugurationem, ejusque gesta politica, diversionem decem tribuum a regno Juda sub Roboamo filio ejus: item acerba dissidia, praelia, aliaque gesta sub regibus *Abia, Asa, Josaphat, et Joram*, qui moderati sunt sceptrum Juda, aliis interim thronum Israel occupantibus.

PARS DECIMA.

CAP. I, II.

Rex David senio confectus, per castam Abisag Sunamitidem fovetur: cui in regno succedere gestit Adonias; sed ambitiosos ejus conatus elidens Bethsabee, filii sui Salomonis inaugurationem apud Davidem impetrat. Salomon regno potitus, Abiatharum pontificem, ob conspirationem cum Adonia, militi in exilium.

QUESTIO PRIMA. — AN ABISAG SUNAMITIS FUERIT UXOR DAVIDIS.

Cap. I, 1: *Et rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies*. Annum, ut apparet, agebat septuagesimum; siquidem 50 annorum erat cum regnare coepisset, et 40 annis regnavit, ut habetur, II Reg. V, 4. Ex hoc numero decerpendum est aliquid pro ejus ætate senili et frigida, quæ videtur fuisse brevissima, adeoque prope 70 impleverat annos. Cum autem operiretur vestibus, et interim non calefieret, medici alique ejus familiares quæsierunt adolescentulam virginem, quæ ipsum fovaret. Invenit autem Abisag sunamitidem, de Sana, civitate tribus Issachar, oriundam. De hac virgine dicitur

γ . 4: *Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, et ministrabat ei, rex vero non cognovit eam*. Hanc non fuisse Davidi matrimonio junctam, putant Abulensis, et Estius. Sed contra hos

R. et dico: Abisag fuit vera Davidis uxor. Ita Theodoretus; Q. 5, Procopius, Lyranus, et alii interpretes.

Prob. I, ex S. Hieron. Epist. 2. ad Nepotianum ita scribente: *Quæ est ista Sunamitis, uxor et virgo, tam fervens, ut frigidum calefaceret; tam sancta, ut calentem ad libidinem non provocaret?*

Prob. II. Scriptura hic narrat tanquam rem admirandam, quod hæc virgo a Davide non fuerit cognita. Atqui hoc non narrasset, nisi legitime cognosci potuisset; siquidem abstinere ab ea, quam cognoscere non licet, non est res admodum admiranda. Itaque eum Scriptura hic exprimat id, quod mirum in modum conducit ad laudem Davidis, scilicet quod ab ea abstineret, quam jure maritali cognoscere poterat, clare sequitur quod Abisag fuerit vera ipsius uxor.

Unde quamvis principaliter quæsitæ fuerit ad calefaciendum corpus senile regis, tamen honestas exigebat ut rex non dormiret cum muliere, nisi quæ esset ejus uxor; præsertim cum pluralitas uxorum eo tempore foret a Deo concessa.

Et alioquin quomodo tuto rex ille, licet effeto et

Enimvero Salomoni succedente Roboamo, regnum israeliticum, sive duodecim tribuum, scissum et divisum est in duo: nam decem tribus constituere sibi regem Jeroboam, sola autem tribus Juda cum Benjamin adhæsit regi Roboam, ut patet ex cap. XII.

semimortuo corpore, usque adeo familiarem usum cum virgine speciosa, cujus mille sunt peccati illecebæ, habere potuisset, per quam diabolus extinctos carbones ardere facit, et libidinis incendia in membris frigidis et pene mortuis suscitavit? Ita urget Sanctius.

Obj. I, cum Estio: Si Abisag fuisset uxor Davidis, Adonias filius ejus non tam imprudens fuisset, ut eam sibi peteret in uxorem: nam dicere eam, quæ fuisset uxor patris, expresse prohibitum est Levit. XVIII, 8.

R. Dici posse, Adoniam fuisse hujus legis ignorantem: erat quippe alicuius, regisque filius, qui non tam legem, quam regnum spectabat; ad quod per uxorem patris viam sibi parare intendebat. Alia responsio statim dabitur.

Obj. II. Quando Adonias rogavit Bethsabee, infra cap. II, ut impetraret apud Salomonem accipere Abisag uxorem, dixisset Bethsabee, id esse impossibile; et Salomon respondisset matri, petitionem Adonias esse contra legem. Atqui hoc non dixit; sed tantum quod Abisag esset occasio invadendi regnum; ergo, etc.

R. 1, dici posse cum Cajetano, non fuisse evidenter lege prohibitum matrimonium cum uxore patris, quæ a patre cognita non fuerat: nam Levit. XVIII, 8, dicitur: *Turpitudinem uxoris patris tui non discoperies: turpitudinem enim patris tui est*. Sed turpitudinem uxoris non est turpitudinem mariti, quando maritus illam non cognoverit: ergo.

R. 2, quod propterea Salomon non responderit petitionem Adonias esse contra legem, quia præcipue spectabat ejus intentionem, quod affectaret regnum; et ideo eum plectere cogitabat.

Et certe, cur Adonias, eo quod ipsam in uxorem, mortuo Davide, petiit, a Salomone interfici jussus est? An viam sibi sternebat ad regnum per nuptias ancillæ patris? Fuitne dignus morte ob expetitum matrimonium cum ancilla, cui nihil acciderat a patris intemperantia? Patet igitur fuisse Davidis uxorem.

Quod objicit Abulensis, scilicet Davidem non potuisse eam accipere in uxorem, quia ipse impotens erat ad generandum, nihil urget: nam talis impotentia, qualis est in sensibus, non dirimit matrimonium.

P. quandonam David promiserit et juraverit uxori suæ Bethsabee, Salomonem futurum regem, uti hic dicitur γ . 13.

R. Verisimile est, quod David illud juramentum de

futuro Salomonis solio præsterit, quando mortuo jam parvulo ex adulterio concepto, uxorem suam Bethsabee, summopere dolentem, consolatus est II Reg. XII, 24; quemadmodum Abulensis et alii asserunt.

Nec refert, quod tunc nondum natus esset Salomon, quia satis erat quod David juramento promitteret Bethsabee, quod qui primus ex ea nasceretur, in suo solio sederet.

Hoc vero juramentum post Salomonem natum videtur David ratificasse, præsentem forsitan Nathan propheta, etiamsi Scriptura id non exprimat; qui proinde matrem illius memorem reddidit, in quantum Salomonis quodammodo magister erat, et pædagogus.

Imo divina revelatione videtur Davidi innotuisse, quod Salomon deberet regnare post se; idque etiam antequam natus vel conceptus esset Salomon. Nam id insinuat ipsemet David I Paralip. XXVIII, 6, dum in publico procerum consessu ait, cogitanti sibi de templo construendo dixisse Deum: *Salomon filius tuus ædificabit domum meam*, etc. Item: *Elegit Dominus de filiis meis Salomonem, ut sederet in throno regni*. Jam vero cogitaverat David de ædificando templo, antequam vel novisset, vel incautus oculis aspexisset matrem Salomonis; ergo, etc.

QUESTIO II. — QUO ANNO VITÆ SUE SALOMON REGNI GUBERNACULA SUSCEPERIT.

Hebræi tradunt Salomonem regem creatum fuisse anno ætatis suæ duodecimo; et in hanc opinionem videtur etiam inclinari Estius cum nonnullis aliis, qui dicunt quod Salomon ex Bethsabee natus sit circa annum 28 regni Davidis. Lyranus autem, A Lapide, et plurimi alii asserunt, quod Salomon, quando incæpit regnare, habuerit annos circiter 20. Et horum sententia apparet verisimilior, atque

Prob. I. Quia David, quando jam morti proximus varia ei dederat præcepta, tandem hic cap. II, 9, ita ipsum alloquitur: *Vir autem sapiens es, ut scias quæ facies*, etc. Atqui nec illa nomenclatura, nec adjunctum epitheton in supposito Estii et aliorum, Salomoni competere poterat; ergo, etc.

Prob. min. Non quidem nomenclatura; quia pueri duodecim annorum nunquam *vir* appellantur: nec etiam adjunctum epitheton, quia in tantilla ætate non habent naturalem pueri sapientiam, ut capitalem etiam in principes ferant sententiam; quod tamen Salomonis sapientiæ David reliquit, dicens: *Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem ejus* (nempe Semei) *pacifice ad inferos*. Atqui particularem sapientiam a Deo tantum accepit post mortem patris; ergo jam ordinaria adolescentium sapientia erat præditus; adeoque non erat puer duodecim annorum.

Prob. II. Si Salomon tunc tantum duodecim fuerit annorum, sequitur quod Roboam genuerit anno ætatis suæ decimo, et tribus mensibus completis.

Prob. sequela: quia Salomon 40 annis regnavit, ut dicitur infra cap. XI, et filius ejus Roboam erat

41 annorum dum ipsi successit, ut habetur cap. XIV. Ergo manifeste sequitur, quod Roboam fuerit tantum 11 annis junior Salomone. Atqui fuit uno fere anno, seu 9 mensibus ante conceptus; ergo conceptus seu genitus est anno Salomonis decimo, et tribus mensibus completis. Jam autem hæc sequela admitti nequit; ergo præfata opinio non subsistit.

Prob. subsumptum: quia nihil portentosi aut miraculosi factum est a Salomone in procreatione Roboami. Atqui non sine potento aut miraculo decem annorum puer gigneret prolem; ergo præfata sequela admitti nequit.

Prob. III. Deducendo annos vitæ et regni Davidis, colligi potest 20 circiter annos Salomonem habuisse, saltem dum solus regnare cepit. Nam juxta chronologiam Saliani David 49 anno ætatis, 19 regni peccavit cum Bethsabee, ex qua sequenti vere natus est filius, qui in pœnam peccati Davidis mortuus fuit. In matrimonio ab hujus morte conceptus Salomon natus est 51 ætatis anno, 21 regni Davidici. Deinde quasi post annum, in pœnam adulterii, permisit Deus incestuosam ab Amnon factam oppressionem Thamar.

Post um hoc incestu Amnon ab Absalomo occisus est, II Reg. XIII, 23. Deinde Absalom ob occisum fratrem fugit ad avum suum maternum regem Gessur, et cohabitavit ei tribus annis, ibidem y. 38: adeoque usque ad annum ætatis Davidicæ 56, regni autem 26. Finito hoc anno, per Joab, interveniente muliere Thecutide, reconciliatus est patri Absalom, ita tamen ut manserit in Jerusalem duobus annis, et faciem regis non viderit, II Reg. XIV, 28. Post hoc biennium, nempe anno ætatis Davidicæ 58 finiente, regni autem 28, per Joab Absalom deductus est ad Davidem, qui eum osculando sibi reconciliavit, ibidem y. 35.

Anno sequenti, qui erat 59 ætatis, et 29 regni Davidici, cepit Absalom ambire regnum, sollicitans corda virorum Israel: annoque subsequente, qui erat Davidis 60, et regni ejus 30, conjurat contra patrem in Hebron, quo etabente, vel jam elapso, apertum movet bellum contra patrem sub initio 61 Davidis, adeoque regni ejus 31. Ex quibus omnibus concluditur, quod a nativitate Salomonis usque ad rebellionem Absalomi, seu annum Davidis 60, efflaxerint circiter 40 anni. Et cum David mortuus sit anno ætatis suæ 70, clare sequitur quod Salomon mortuo Davide, seu dum solus regnare cepit, circiter vigesimum attigerit annum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.— Obj. I. Dum Salomon regnare cepit, puer dicitur et tenellus I Paralip. XXIX, 1. Ait enim David ibidem: *Salomonem filium meum unum elegit Dominus, adhuc puerum et tenellum*. Ergo non erat annorum viginti.

R. Neg. conseq. Quia verba Davidis intelligenda sunt respective, nempe ad tantum opus templi fabricandum: unde statim subdit: *Opus namque grande est, respectu cujus adolescens viginti annorum, puer dici potest, maxime adjuncta tanti regni administratione*.

Obj. II. Lib. I Paralip. cap. XXII vocatur Salomon

puer parvulus et delicatus. Imo ipsemet Salomon hoc III lib. Reg. cap. III, 7, coram Deo profitetur: *Ego sum puer parvulus, et ignorans egressum, et introitum meum*, etc.

R. hæc esse intelligenda ex præcedentibus magis respective, in ordine ad tantam fabricam, tantique regni administrationem; cum istis verbis Salomon se coram Deo humiliet, et ad regendam tantam multitudinem postulet sapientiam. Unde putat Sanctius, in his similibus loquendi modis subaudiri notam similitudinis, quod in hebræo idiomate frequentissimum est. Certe David, dum jam ultra 30 annum erat progressus, lib. II Reg., cap. III, 59, dicit: *Ego autem adhuc delicatus, et unctus rex*; cum tamen tunc esset in pleno robore et vigore.

Obj. III. S. Hieron. in cap. III Epist. ad Titum ait: *Quid mihi prodest scire, quot annis vixerit Mathusalem; quot ætatis suæ anno Salomon sortitus sit conjugium, ne forsitan Roboam undecimo ætatis illius ANNO natus esse credatur?*

R. Ex illis verbis perspicuum esse, quod agitatam nostram difficultatem ibidem nolit inquirere; sed de industria velit eandem declinare; adeoque ex istis verbis non eruitur, quod juxta S. Hieron. Roboam natus sit anno undecimo Salomonis.

Ratio autem cur eandem ibidem declinet, hæc erat, quia alludens ad verba Pauli: *Stultas autem quæstiones, et genealogias devita*, commentarium hoc direxit ad Paulam et Eustochium virgines, quibus revera (quemadmodum et hodieum similibus) nihil prodest scire, quot annis vixerit Mathusalem, quot ætatis suæ anno Salomon sortitus sit conjugium, etc. Docet igitur unice ibidem S. Hieron. quod virgines, aliæque mulieres devotæ in solida potius pietate, vitiorum et virtutum practica cogitatione ac cognitione, etc., sint instruendæ, quam in vubilibus chronologia, et similibus rerum quæstionibus.

Obj. IV. Idem S. doctor Epist. 152 ad Vitalem non scribit virginibus aliisque mulieribus devotis. Atqui tamen ibidem claris verbis dicit: *Perspicuum est, undecim annorum fuisse Salomonem, sive decem... dum genuit Roboam*.

R. Hæc ipsum non scripsisse absolute, sed ex supposito: nam præmittit ibidem: *Sive enim duodecimo anno Salomon super Israel accepit imperium, et quadraginta annis regnavit in Jerusalem, filiusque ejus cum quadagesimum primum annum ageret ætatis, patri successit in regnum: perspicuum est, etc.*

Porro suppositum hoc non videtur stare cum annis, in Scriptura post Salomonis nativitatem expressis, ut ante chronologice deductum est; ergo ex illo supposito nihil solide contra nos potest inferri.

Quin et illud ipsum eodem loco, paulo inferius rejicere videtur S. Hieron. dicens de Solomone: *Non omnes annos vitæ illius quinquaginta tantum et duorum annorum circulis contineri*. Jam vero in supposito Estii, omnes anni vitæ ejus 52 annorum circulis continentur; ergo vel ex eodem S. Hieronymi loco sententia nostra redditur probabilior.

Utitur tamen eodem supposito S. Hieron. more doctorum interpretum, qui aliorum sententias probabiles non raro assumunt, ut propositas sibi quæstiones solvant. Porro scopus primarius S. Hieron. est ostendere, quomodo Deus aliquorum luxuriam puniat per præmaturas generationes; hincque in exemplum adducit Salomonem, qui ex quorundam opinione decimo, aut undecimo ætatis suæ anno genuisse asserbatur.

Quia vero secundo annos illorum regum conciliare debebat, suggerit secundam responsionem: quod Salomon (uti et plures alii reges) primo regnavit aliquibus annis, puta septem vel octo, cum patre suo, et postea solus annis 40. Ex quibus tandem concludit, non omnes annos vitæ illius 52 tantum annorum circulis contineri.

Inst. Juxta S. Hieron. portentosum non est, multo minus miraculosum, quod a puero decennali quis procreetur, maxime dum malitia supplet ætatem. Hinc ibidem adducit exemplum alicujus matris nutritiæ, ex adoptato puero decennali concipientis. Quin et ipsum ex Scriptura confirmat dicens: *Achaz filius Joathan cum viginti esset annorum, rex constitutus est super duas tribus, id est Judam et Benjamin, regnavitque annis sedecim*. [IV Reg. XVIII] *Quo mortuo Ezechias cum vigesimum quintum ageret ætatis annum, patri successit in regnum; ex quo intelligitur, Achaz quoque undecimo vel duodecimo anno Ezechiam filium procreasse*.

R. Neg. assumpt. Ad exemplum autem primum solutio ab ipso S. Hieron. datur eodem loco sequentibus verbis: *Dispensatione Dei factum est, ut quæ contra naturam simplicitate parvuli in contemptum Dei abutebatur, a naturæ Domino proderetur, impleto sermone quo dicitur: « Nihil est occultum quod non revelabitur. »*

Ex his facile datur disparitas inter puerum hunc decennalem, et Salomonem: licet enim postea luxuriosus fuerit Salomon, non erat tamen in ista ætate, sed dilectus Deo et hominibus adhuc diu postea permansit; adeoque in ista ætate propter futuram libidinem puniri non potuit. Frustra ergo portentum hoc fingitur respectu difficultatis, quæ sine portento potest explicari.

Ad exemplum secundum dicunt nonnulli, quod S. Hieron. quidem annos Achaz et Ezechia, in Scriptura expressos, stricte computet, ut in odium luxuriæ præmaturas aliquas generationes inveniat: Nihil tamen obstat, inquit, quominus dicatur, annos Achaz completos tantum numerari, incompletos vero in Scriptura non exprimi. Unde sensus illorum verborum: *Viginti annorum erat Achaz cum regnare cepisset, et sedecim annis regnavit in Jerusalem*, IV Reg. XVIII, potest esse hic: Achaz habebat viginti annos completos quando cepit regnare, licet a parte rei fere haberet vicesimum primum completum. Item sedecim annis completis regnavit, licet revera in regno fere compleverit annum decimum septimum: adeo-

que Achaz tantummodo mortuus est anno ætatis suæ 58.

Jam vero illa verba IV Reg. XVIII: *Viginti quinque annorum erat Ezechias cum regnare cepisset*, sic explicari possunt, quod annum vigesimum quintum tantummodo esset ingressus cum cepit regnare.

In hoc autem computu pro nostra sententia lucramur ferme tres annos; adeoque juxta eundem natus est Ezechias anno patris sui 14, in quo mota a S. Hieron. difficultas complanatur: cum circa eundem annum masculi censeantur attingere pubertatem. Verumtamen cum ex nullo Scripturæ loco constet, annos Achaz completos tantum numerari, incompletos vero non exprimi: item cum nullibi insinuetur, quod Ezechias in initio regni tantummodo inchoasset annum vigesimum quintum: ideo præfata responsio nimis contorta est, præsertim cum sine fundamento annos Achaz complete, annos vero Ezechia incomplete sumat. Itaque melius

Respondetur, magnam esse disparitatem inter Salomonem et Achaz. Siquidem Salomon in juventute sua fuit valde bonus, et pius; et nullo modo credibile est quod David dedisset filio tam dilecto uxorem, non habenti nisi decem annos; cum copula carnalis etiam viros fortissimos debilitet. At vero aliud omnino est de rege Achaz: nam quamvis pater ejus fuerit pius rex; ipse tamen, etiam a juventute sua, videtur fuisse valde impius. In similibus autem sæpe malitia supplet ætatem: adeoque forte inscio patre, anno ætatis suæ decimo habuit copulam; et sic pater ejus debuit ipsi permittere, ut haberet uxorem. Nihil igitur urgeat, ut hic ab expositione et sententia S. Hieron. recedamus.

QUESTIO III.—AN SALOMON REGIA POTESTATE ABIATHAR SUMMO PONTIFICATU PRIVAVERIT.

Cap. II, 27: *Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini*, jussitque eum domum suam redire in Anathoth; et sic impedivit, ne deinceps summo pontificatu fungeretur: pontificis enim erat Jerosolymis residere, ut sacerdotes in tabernaculo, et postea in templo ministrantes, dirigeret; ut synagoga, et supremo concilio, *Sanhedrin* appellato, præsideret; ut regi foret a consiliis, populum doceret, etc. Unde Salomon, ablegato Abiatharo, surrogavit ejus loco Sadoc, ut impleteret *sermo Domini*, quem locutus est super domum Heli in Silo. Nempe hic impleta fuit prophetia veri Dei, I Reg. II, 27, qui pontifici Heli ob peccata filiorum ejus prædixerat, summum sacerdotium ab ejus familia ad aliam transferendum. Surrogato enim Sadoc in pontificem, dignitas pontificalis rediit ad rectam lineam Eleazari, primogeniti Aaronis, a qua ante ex divina ordinatione migraverat per Heli ad familiam Ithamar, secundogeniti ejusdem Aaronis.

ÿ. 25: *Et Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar*. Non est existimandum, inquit Estius, quod Salomon regia potestate constituerit, aut potuerit constituere summum sacerdotem, posito etiam quod aliquem su-

meret ex posteris Aaron: id enim reges, quantumvis mali, nusquam in sacris Litteris sibi arrogasse leguntur. Itaque divina intervenit ordinatio, cujus executor Salomon fuit, ut docent Theodoretus, Procopius, Sallianus, et alii. Hinc Bellarminus, lib. II de Pontif. cap. 29 cum quibusdam aliis dicit, Salomonem non ut regem, sed ut prophetam et executores divinæ justitiæ, Abiatharum exactorasse. Hoc autem magis placet, quam asserere, in Lege veteri, utpote temporalia magis quam spiritualia spectante, pontificem in politicis et criminalibus regi subjectum fuisse, sicut rex in sacris suberat pontifici.

Unde ex facto Salomonis non potest concludi imperatores et reges habere jus in pontifices, ut eos creare et exactorare possint: cum Salomon exactoraverit Abiatharum, et surrogaverit Sadoc auctoritate non sua, sed Dei ejusque jussu et instinctu. Imo cum in nova Lege dignitas pontificia multo sublimior et sanctior sit, quam fuerit in veteri Lege: etiamsi tunc pontifex fuisset subditus regi, quatenus rex haberet jurisdictionem super omnes Israelitas, tam laicos quam sacerdotes, ut vult Abulensis, q. 31; hoc tamen locum jam non habet, quia pontifex novæ Legis majoribus gaudet prærogativis, estque Christi vicarius, qui est Rex regum, et Dominus dominantium.

Dices: Si excusandus sit Salomon, quia hoc fecit tanquam executor divinæ sententiæ, ut impleteret *sermo Domini*, qui prædixerat dignitatem pontificiam transferendam de domo Heli; ergo etiam dicendum est, quod non peccaverit Saül occidendo sacerdotes octoginta quinque de eadem domo Heli, lib. I Reg. cap. XXII: quia ibi etiam complebatur prophetia contra Heli, sicut hic; nam Deus dixerat contra eum lib. I cap. II, 35: *Pars magna domus tue morietur, cum ad virilem ætatem venerit*. Ita Abulensis.

R. Neg. conseq. Quia Saül sacerdotes illos occidit mere ex odio, et vindicta privata: unde non addidit ibidem Scriptura, sicut hic: *Ut impleteret sermo Domini*, etc. Non sufficit ergo quod indirecte per hoc executus sit sententiam divinam quia manifestum est quod Sennacherib, et Nabuchodonosor, et omnes alii reges gentium, qui persequabantur Israelitas, compleverunt etiam prophetias Dei; quia omnia illa mala Israelitis prædicta erant, ante quam evenirent; et tamen illi peccabant, mala ista inferendo. Et sic etiam peccavit Saül, non Salomon, qui ex intentione exequendi ordinationem divinam, justa causa accepta, Abiatharum exactoravit.

Inst. Ejecit Abiatharum ob conspirationem cum Adonia; ergo videtur etiam ex privata vindicta id fecisse; adeoque eum exactoravit potestate regia.

R. Quod quidem Abiatharum ob istam conspirationem relegaverit, sed inde et consequenti factum est, ut Abiathar officio suo fungi non posset: qua occasione pontificatum reduxit ad familiam Eleazari, cui de jure competeat, et in qua deinceps mansit usque ad Christum.

CAP. III, IV.

Salomon tibi connubio jungit filiam Pharaonis, atque in somnis a Deo postulat et impetrat sapientiam. Recenset Scriptura principes et præfectos annonæ, quos habebat Salomon: exhibet etiam regni ejus amplitudinem, gloriam, opes, sapientiam, illius carmina et parabolæ.

QUESTIO PRIMA.—AN PECCAVERIT SALOMON DUCENDO IN UXOREM FILIAM PHARAONIS, REGIS ÆGYPTI.

Cap. III, 1: *Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis*. Hactenus enim habuerat, cur capiti suo et coronæ metueret, sceptrum affectante Adonia, ejusque partes adjuvantibus Joab et Abiathar. Hoc itaque exactorato, et illis occisis, stabilitum est regnum Salomonis, ut illud suo arbitratu moderaretur.

Et affinitate conjunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit namque filiam ejus. Cum rex Ægypti esset valde potens, et ei finitimus, voluit Salomon per hoc conjugium Ægyptias sibi vires conjungere; hæc enim affinitas plurimum conducebat, ut regnum suum contra Chaldaeorum, Assyriorum, Medorum, aliorumque vim ac potentiam tueretur.

Est autem omnino verisimile, Salomonem hanc sponsam Ægyptiam, initio regni sui non prius sibi matrimonio copulasse, quam illa verum Dei cultum susciperet, et in judaicam religionem transiret. Ita Estius, Serarius, Abulensis, et alii contra Theodoretum. Quare

R. Et dico: Hanc uxorem ducendo non peccavit Salomon plus quam Salmon ducendo Rahab, Booz Ruth, David Maacham, etc.

Colligi hoc potest eo quod mox hoc cap. III, 3, dicitur: *Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat*. Ubi Scriptura istud conjugium certo etiam excepisset, si illam ducendo peccasset: nec initio regni sui Salomonem tantopere commendaret laudaretque sacra Pagina, si statim ab auspicio imperio tam gravi detestabilis matrimonii peccato Deum offendisset, ut observat Estius.

Dices: Infra cap. XI, ubi reprehenditur Salomon de mulieribus alienigenis, specialiter exprimitur filia Pharaonis; ergo videtur eam duxisse maenentem in gentilitate: dicitur enim ibidem ÿ. 1 et 2: *Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, et Moabitidas, et Ammonitidas... de gentibus, super quibus dicit Dominus filiis Israel: Non ingrediemini ad illas*.

R. isto cap. duo dici de Salomone: primo quod ardentissimo amore copulatus sit mulieribus alienigenis: secundo quod ad satisfaciendum illis, coluerit deos et deas illarum, illisque templa exstruxerit. Quantum ad primum nominatur ibi filia Pharaonis, quæ fuit dilecta præ omnibus, non quoad secundum.

Inst. Dicitur ibidem ÿ. 8, quod ædificaverit fana universis uxoribus suis; ergo etiam filia Pharaonis; quæ proinde mansit infidelis.

R. Disting. ant. Universis uxoribus, colentibus deos alienos; concedo: colentibus Deum verum; nego antecedens. Imo etiamsi diceretur, quod filia Pharaonis, videns Salomonem idola colentem cum aliis uxoribus suis, pariter ad idololatriam reversa sit; inde non sequeretur, quod matrimonium cum ipsa ab initio fuisset illicitum.

QUESTIO II.—AN NONDUM EDIFICATO TEMPLO, LICERIT SALOMONI, AUT POPULO IMMOLARE IN EXCELSIS.

Cap. III, 2: *Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum*. Excelsa, de quibus in libris Regum et Prophetarum adeo frequens sit mentio, erant loca nemorosa et sublimia, eaque duplicis generis.

Aliqua erant excelsa, in quibus Israelitæ ritu gentilium colebant idola. Hæc autem excelsa, utpote idolis dedicata, manifeste erant illicita: unde in ea gravissime invehuntur Jeremias cap. VII, 31, Ezechiel cap. VI, alique prophetæ. Alia erant excelsa, in quibus Israelitæ non idolis, sed Deo vero sacrificabant; id est, in quibus a veris sacerdotibus fiebant sacrificia, etc. juxta ritum divinitus institutum, sicuti fiebat in tabernaculo et templo.

Porro sic distinguenda esse excelsa, clare patet ex IV Reg. XXIII, 5 et seq. Item ibidem ÿ. 20, ubi Josias *Occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant super altaria*. De aliis vero sacerdotibus excelsorum ibidem ÿ. 8 et 9 dicitur: *Congregavitque (idem Josias) omnes sacerdotes de civitatibus Juda... Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem, sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum*. Ubi videre est, quod priores sacerdotes occiderit Josias, nempe sacerdotes idolorum; posteriores vero punierit, ut amplius non immolarent in templo, permiserit tamen, ut viverent de portione sacerdotali, et quidem inter fratres suos: quod certe idolorum sacerdotibus (et maxime Judæis, quorum idololatria juxta legem gravius puniri debebat) non concessisset. His positus

R. Et dico: Admodum probabile est quod antequam templum esset ædificatum, licitum quidem fuerit immolare in excelsis, vero Deo consecratis, ita tamen ut melius esset sacrificare coram sanctuario, vel ubi erat arca Dei. Ratio hujus resolutionis est, quod Deus, licet ista excelsa non amaret ob periculum idololatriæ, tamen toleraret, donec ædificaretur fixum et stabile templum in Jerusalem: nam ante illud, tabernaculum Moysis erat mobile, et ab uno loco transportabatur in alium. Unde multis (præsertim circa tempora Salomonis, quando populus erat numerosissimus) incommodum et difficile erat in tabernaculo sacrificare, et ideo in alio loco excelsis suas hostias immolabant.

Quocirca scribit S. P. Aug., q. 36 in Judic.: *Tanta consuetudo præter tabernaculum sacrificandi crebuerat, ut etiam Salomon in excelsis sacrificasse invenitur, nec ejus sacrificium fuisse reprobatur.* Et tamen notantur [sive culpantur] reges, qui inter opera lauda-